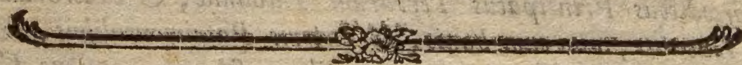
UWIADOMIENIE
O PRAWACH
MARSZAŁKOW LITEWSKICH
O USTAWACH, ICH WŁADZY,
PREROGATYWACH, I ICH JURYZDYKCYI
PRZEZ
Jaśnie Wielmożnego Jmci Pana
WŁADYSŁAWA
GUROWSKIEGO
MARSZAŁKA WIELKIEGO W. X. LITT:
ZEBRANE
Y
JEGO KROLEWSKIEY MCI
PODANE.

OBSZERNE w czaſie, i w swoiey całości Króleſtwo, z dwóch teraz razem złożone Narodow, że nie oręża śiłą, nie gwałtem przemocy, ale Sąſiedzkiey powodem przyiaźni, W. X. Litewſkie z Polſkiemi połączone Kraiami, do zobopolnego przyszło wcielenia śię z Koroną, i że nie za plon Ten Narod iakiegożkolwiek ma bydź poczytany zwycięztwa, lecz że tylko nierozerwaney zgody, miłą ſtał śię Koronie offiarą, i ſłodkim w uciſkach wzaiemney potrzeby dał śię zakosztować owocem, a ztąd iuż nierozdzielne Rzeczypospolitey z Litwą dopiero utworzyło śię Ciało, nietylko od Roku 1400. uczą Nas otym Dzieiopisy, ale też Inkorporacya Wielkiego Xięſtwa Litt: do Korony przez Władyſława Króla, temi Nas otym zapewnia ſłowy, Vol. 1. fol. 66. *Volentes tamen terras prædictas Litvaniæ propter hoſtiles inſultus, & inſidias Cruciferorum, & eis adherentium, & aliorum, quo-* 1. Złączenię śię Litwy z Koroną dobrowolne.

rumcunq; inimicorum, qui præfatas Terras Litvaniæ, & Regnum Poloniæ demoliri nituntur & in ipsorum destructionem machinantur, in certitudine securitate, & tutela, melioribus reponere, & eis perpetuum commodum, procurare, easdem Terras, quas semper cum pleno Dominio, ac Jure mero, & mixto hactenus habuimus, & habemus, usq; modo a Progenitoribus nostris, in ordine genituræ, tanquam Domini legitimi, Baronum, Bojarorum voluntate, ratihabitione, & consensu adhibitis, prædicto Regno Poloniæ, iterum incorporamus, invisceramus, appropriamus, conjungimus, adjungimus, & propetuo annectimus &c. Daley zaś słowa teyże Inkorporacyi *Hoc etiam addito specialiter, & expresso, quod præfati Barones, & Nobiles Regni Poloniæ, & Terrarum Litvaniæ, Conventiones, & Parlamenta, quando necesse fuerit in Lublin, vel in Parczow, & alias in locis aptis, de consensu & Voluntate Nostra celebrabunt, pro commodo & utilitate Regni Poloniæ & Terrarum Litvaniæ prædictarum meliori &c.*

2. Przywiley przez Dygnitarzow Litewskich dany Władysławowi Królowi.

I lubo na pierwszym do Tronu Polskiego Władysława Jagiełły wstępie, iuż się to dzieło skutecznić poczęło, gdy przez wzaiemne tych dwóch Narodow przyrzeczenia, po śmierci Tego Monarchy, innego iuż do Panowania wzywać Litwa nieżyczyła Sobie Xiążęcia, tylkoby Ten, który Polskim będzie zawiadywał Berłem, zupełnie Ich także umysłami kierował, co zaświadcza Przywiley przez Dygnitarzow Litewskich Władysławowi Jagiellonowi Krolowi dany in Vol. 1. fol. 62. w słowach: *Pro quo Eundem Dominum Vladislaum Regem constantiori fiducia prosequi volentes, & prout justum est ipsum reddere certiorem firma sponsione, & irrevocabili promisso, sibi tenore præsentium promittimus, quod Supremus prædictus Principatus Terrarum Litvaniæ, & cæterorum Dominiorum Ducatus, una cum bonis, & cæteris Patrimonialibus, ad Eundem Dominum Ducem Vitoudum pertinentibus, & cum omnibus Castris, fortalicijs, Districtibus, Territorijs, & Eorum Incolis, post decessum Ipsius, ad Ipsum Dominum Vladislaum Regem, & ad Coronam Regni hujus Poloniæ juxta tenorem literarum, per prædictum Dominum Ducem Vitovdum, Eidem Domino Vladislao Regi & Coronæ Ejus datarum, debent plene, & integre devolvi, & redire. Et nos etiam cum Nostris Posteris, atq; Successoribus, post decessum D. Ducis Vitovdi; promittere prædicto D. Vladislao Regi, Coronæ, & Regno Poloniæ adhærere, subjici, obsequi, & servire, sine dolo, & fraude toto posse, & viribus tenebimur, & præter Ipsum ad Coronam Regni Ejusdem, nunquam Nobis alios, vel alium Dominum, vel Dominos assumemus.*

3. Unia Litwy na Seymie Lubelskim.

Przecież dopiero na Seymie Lubelskim, w Roku 1569. Uroczystego Sojuszu Prawem, tak się nierozdzielney społeczności, te dwa Narody ziednoczyły węzłem, że co pierwey wiekami, zobopolnego starania było zamiarem, iuż się za mocnym Praw, i swobod Narodowi Litt: przyrzeczeniem, tego Roku dopełniło.

Ten

Ten tedy Narod, nie miecza podbity zamachem, Pobo ycow swoich rozkazu ma ſłuchać poniewolnie, iuż nie broni ſiłą iego porażeni Obywatele, włożonemu na ſiebie od zwycięſcy muſzą podlegać Prawu, ale tylko szczerey iedności Ich Serca związane ogniwem, bez niewolniczey poſtaci, do tego wszyſtkich zniewalaią umyſły, że zobopolnie przez rady dodanie, przez ſił wzaiemnych zmocnienie, mogą ſię równych pomnożenia spodziewać zaszczytów. Tym więc właśnie Polſka z Litwą przez lat 168. poſtępuiąc torem, po przyiętey powszechney dla usług Oyczyźnie pomocy, po obietnicach sobie poſiłku, i wspolney zarady, Litewſkich Obywatelow do wszelkiey przypuściwszy równości, przy dawnych Przywileiach, Urzędach, i Powadze utwierdzono, w ſłowach w Unii W. X. Litt: w Roku 1569. na Seymie Lubelſkim parag. 10. wyrażonych, w tym brzmieniu: *Też aby iedna ſtrona, drugiey była radą, i pomocą, aby J. K. Mość Prawa, Przywileie, tak wſzem Ziemianom, i Narodom, tak Korony Polſkiey, iako i W. X. Litt: i Zieniiom do nich należącym, wſzelakim piſmem nadane Przywileie, i Prawa od wſzech Przodkow J. K. Mci, ſamego z dawnych czaſow, i od poczęcia Unii, wſzem w obec, i Każdemu z oſobna, iakimkolwiek ſpoſobem nadane, i Wolności, Doſtoieńſtwa Prerogatywy, Urzędy wſzyſtkie Oboyga Narodow, całe i nieporuſzone zachował &c.* daley Parag. 10. *Przyſięgi Rad Dygnitarzow, Urzędnikow, Staroſtow, Narodu Litewſkiego, i przednieyſzych Domow Ludzi, ktorzyby ie czynić mieli, przy mocy zoſtać maią &c.*

Że zaś pierwey, niżeli to złączenie ſię tych dwóch Narodow, szczęśliwy odebrało ſkutek, Narod Litewſki pod Dziedzicznym swych Xiążąt zoſtawał władaniem, i miał iuż właściwe Urzędy, i Miniſterya, a do nich niewzruszonym Prawem przywiązane Prerogatywy, nietylko wymienione w Uniach, między Litwą, a Koroną dowodzą opisy, iako to w Przywileiu przez Dygnitarzow W. X. Litt: Władyſławowi w Roku 1401. danym in Vol. 1. fol. 62. znayduiącym ſię, gdzie *Jakuba Wileńſkiego Biſkupa, Czupurnę Marſzałka,* wyraża, ale też w Inkorporacyi przez Króla Władyſława Jagiełłę w Roku 1413. Vol. 1. fol. 66. takowe Urzędy są wzmiankowane. Nadto ieszcze w Konfirmacyi dawnieyszego Litwy z Koroną złączenia ſię przez Dygnitarzow Litewſkich, Janowi Albrechtowi Królowi w Roku 1496. uczynioney, w tymże Voluminie pierwszym Fol. 281. znayduiącey ſię, ciż Dygnitarze z Urzędami, z Przezwiſk wytknięci w ſłowach: *Proinde nos Prælati, Barones, & Univerſitas Terrigenarum M. D. L. videlicet, Albertus Vilnenſis, Joannes Luceorien. Martinus Mednicen. Eccleſiarum Dei Gratia Epiſcopi, Nicolaus Radziwiłłowicz Palatinus Vilnen. & Magni Ducatus Cancellarius, Dux Alexander Jurgiewicz de Zabrzeże Palatinus Trocenſis, Supræmus Magni Ducatus Mareſchalcus, Stanislaus Janowicz Caſtellanus Trocen. &*

4. Urzędy i Miniſterya Litewſkie były za panowania iescze Dziedziczych Xiążąt.

Capitaneus Terræ Samogitarum, Gregorius Paczowicz Połocen. Gregorius Osiekowicz Curiæ Mareschalcus &c.

Ciż Sami Dygnitarze Litewscy, gdy Alexander Król znowu połączał Koronę z Litwą, byli Oratorami, czyli Posłami od Xięstwa Litewskiego do zakończenia iuż tego dzieła obranemi, iako zaświadcza Unia Litwy z Koroną przez Alexandra Króla w Roku 1501. maiąc bydź zdziałana Vol. 1. Fol. 285. Titt: *Alexander Rex unit Litvaniam Regno* w słowach: *Ideoq; matura deliberatione, cum Prælatis, Ducibus, Baronibus Nostris, super hoc præhabita cognovimus adunationem præfati Regni Poloniæ, cum Magno Ducatu Litvaniæ, non solum utilem, sed & necessariam quoq; pro felici utriusq; statu fore, Eamq; per Consiliarios, & Oratores Nostros, Reverendum in Christo Patrem, Dominum Albertum, Episcopum Vilnensem, ac Mcos, & Gnosos Alexandrum Juriowicz Castel. Vilnen. & Capitt. Groden. Joannem de Zabrzeże Palatinum Trocen. & Mareschalcum Magni Ducatus Litvaniæ, Nicolaum Mikołajowicz, Sub-Pincernam M. D. Litt. de Nostro expresso, & Nostrorum Prælatorum, Ducum, Baronum, & Procerum Magni Ducatus Nostri Litt. assensu &c.*

5. Ustanowienie oddzielnego Statutu dla Litwy od Zygmunta I.

I kiedy ieszcze niektóre zawady wstrzymywały Narod Litt. żeby iuż zupełnie oddał się Koronie, Zygmunt I. Król, i Dziedziczny Xiąże Litt. chcąc wszystkie zaspokoić trudności, i w naylepszym Xięstwo swoie utrzymać porządku, oddzielne Prawa, czyli Statuta, dla tegoż Narodu ustanowił, w których zaraz w Rozd. 1. w Art. 22. stanowiąc o Urzędnikach Dwornych, Woiewodach, Starostach, i Ludziach służebnych, że się z Prawa wymawiać niemaią, wszystkie prawie Urzędy, i Ministerya Litewskie, wyraża w słowach: *Zabiegaiąc My Hospodar przedłużeniu sprawiedliwości ludzkiey, ustawuiemy, iż Urzędnicy Nasi, Dworni Panowie, Pieczętarze, Marszałkowie, Podskarbiowie, Pisarze, Sekretarze, i wszyscy Inni Urzędnicy, także Wojewodowie, Starostowie Ukrainni &c.* Ten to sam Statut w Rozd. 1. Art. 10. o Urzędzie, i Sądzie Marszałka dostatecznie dowodzi w słowach: *A ktoby nadtę Ustawę, i zakaz Nasz śmiał z rusnicą, albo z łukiem po Mieście, albo do Dworu Naszego przychodzić, chociażby z niey nie strzelał, nie ranił, nie zabił, przecie taki broń tę na Urząd Nasz traci, a ktemu winy na Urząd Małszałka Naszego winien będzie 12. kop groszy zapłacić &c.*

Z tego więc Prawa w Statucie wyrażonego, każdy się prawie przeświadczy, że Wielcy Xiążęta Litewscy, udzielnemi będąc Panami, Marszałkow Litewskich, iako Kraiu Ministrow miewali, i że iuż przy Dworze Sądową swoią sprawowali Juryzdykcyą.

W prze-

W przeciągu rozpoczynanym ieszcze od Roku 1400. za Władysława Jagiełły, i Roku 1496. za Jana Albrechta, tych dwóch Państw złączeniu się, a za Króla Alexandra 1503. gdy ściśleysza nieco umowa, między Litwą, i Koroną zachodziła, pod ów czas zaraz naymocnieyszym to było zastrzeżono warunkiem, aby Urzędy, Prerogatywy, i Jurysdykcye nienaruszone dla Litwy zostały, co się Vol. 1. Fol. 287. Titt. *Alexander Unit Lituaniam Regno*, w tych znayduie słowach: *Item & Una pars sit alteri consilio & auxilio, quod Regia Majestas, Jura, & Libertates, Dignitates, & Officia, utriusq; Dominij illæsa conservaret, omnia Jura Judicia, consvetudines, Prærogativas, & libertates singulas, Constitutionesq; judiciarias ab Olim in hactenus servatas, utriusq; Dominij, salva, & salvas conservando.* 6. Prerogatywy Litewskie umocowane za Alexandra Króla.

Któż z tego nayistotnieyszego Alexandra Przywileiu przeświadczonym nie będzie, i nie pozna, że nie pierwey chciał bydź w iedności z Koroną, póki pierwey zabezpieczonym niezostał, żeby Prawa, i Przywileie Urzędników, Godności, Władzy Ministrow, nietylko żeby nic z Swoich Prerogatyw nietraciły, lecz aby w dostoynościach swoich każdy zabezpieczony, i naymnieyszego Prerogatyw nadwerężenia niemiał, nieczuł, i nieobawiał się, i natym to fundamencie wiecznego przymierza z Koroną ustanowiła się ważność.

Kiedy zaś w ostatnieyszym czasie iuż za Zygmunta Augusta w Roku 1564. zbliżał się los Xięstwa Litt. że mimo tyle zawad, zapor, i wielokrotnych przeciwności, przecież do ostatecznego z Koroną przychodziło społeczeństwa, było to Polskich Obywatelow żądaniem, żeby na znak porownania się ze wszystkim z Litwą iednostaynego, by Urzędy, i dostoyności Litewskie, iednosłownie Koronnemi zwane zostały, a Ludzie, i Posiedziciele Xięstwa Litt. iuż za Koronnych cale poczytani byli Obywatelow, lecz Narod Litewski, czuły na swoie Prerogatywy, chcąc się dalekim od naymnieyszego zgwałcenia Praw swoich widzieć, i strzegąc w przyszłości cienia utraty swobod, i Urzędow Swego Narodu, zdania swoie, prożby, i wolą do Alexandra Króla Przywileiu stosuiąc, żądał w iednomyślności mocno, i usilnie by Ich Urzędy, i Prerogatywy, w całości pozostały, i żeby ten zasiew niezgody, cierpkiego z Siebie w czasie niewydał owocu, ten spor cały, czyli żądanie Korony, do wyrokow przyszłego Seymu odłożono, to iasno widzieć in Vol. 2. Fol. 648 Titt. Reces Seymu Parag. 19. w tych słowach: *A co się dotycze o Artykułach Dostoieństwie, i Urzędach obydwu Narodow, iż Panowie, Rady Koronne, ktemu się przymawiali, aby się iuż Urzędnicy W. X. Litt. inaczey niezwali, ani pisali, iedno Urzędniki Koronnemi, ponieważ W. X. Litt. z Koroną złączone, iest iedno nie różne, i nierozdzielne Ciało, iakośmy deklarowali, i w iedną Rzeczpospolitą* 7. Domaganie się Korony, aby Urzędy Litewskie na Koronne się zamieniły.

złączyli. Panowie zaś Rady Litt. słowa tego Artykułu za Sobą ciągneli, iż Prawa, wolności, zwyczaie, Dostoieństwa, i Urzędy, całe w istocie nienaruszenie maią bydź zachowane, przeto ten Artykuł z Oboiey Strony namowiony, na przyszły Seym wspolny odłożyli, dodaiąc, a iż Tytuł W. X. Litt. i Urzędy tak zostaną Fol. zaś 773. Parag. 15. to ostrzeżono, *Iż przy Tytule W. X. Litt. przy Dostoynościach, i Urzędach, i zacności Stanu wedle opisania Przywileiu Króla Alexandra całe, a nienaruszenie zostać ma.*

8. Ministerya i Urzędy Litewskie oddzielne od Koronnych utwierdzone.

9. Zrzeka się Litwa Seymow w swoim Narodzie.

A gdy pozabezpieczane Przywileie, Urzędy, i dostoieństwa Litwie tak mocno zostały, i zaręczenie Stanow to stwierdziły, równie też Litwa zadosyć czyniąc żądaniom Korony zabezpieczyła, iż lubo miała Prawo, żeby się w niey zgromadzały Seymy na obrady, iako w Przywileiu za Władysława wypadłym, to się znayduie Vol. 1. Fol. 70. i tym sposobem, próżnym wydatkom Swoich Obywatelow mogłaby zapobiedz, żeby zebrane w swym Narodzie dostatki, od ich w inne nieprzenosiły się Prowincye, przecież tę dla nich czyni offiarę, iż chętnie zezwala, żeby Seymy iuż wspolne, tak z Senatu, iako i z Posłow Narodu Litewskiego złożone, w samey tylko Koronie odprawowane bywały, co się zaświadcza Fol. 773 parag. 16. w słowach: *Seymow innych żadnych osobnych Stanom Koronnym, i Litewskim od tego czasu Król Jmość składać nie będzie, tylko zawdy wspolne Seymy, temu Oboiemu Narodowi, iako Ciału iednemu w Polszcze składać będzie, tam gdzie J. K. Mci i Radom Koronnym i Litewskim nayslusźniey zdawać będzie, a na karcie* 777. *parag.* 3. *Mieysce Seymom Walnym Koronnym w Polszcze iako ie składać mamy, tak iuż Warszawę na to naznaczamy, wszakże gdzieby casus iaki przypadł znaczny, żeby tam złożony trzyman bydź niemogł, wolno nam będzie za dołożeniem się Rad Panow Oboyga Narodow, tam go złożyć, gdzieby commodius mogło bydź w Polszcze, to się samo utwierdza* Fol. 780. parag. 3.

10. Wyszczególnienie Prerogatyw Marszałkow W. Litewskich.

W takim więc położeniu rzeczy, gdy w czasie ostatniey Unii Korony z Litwą zostały, iuż to, że Urzędy wszystkie przy Swoich Prerogatywach, i Dostoieństwach Litwie, nayświętszemi zaręczono wyrokami, a Seymy wieczyście w Koronie odprawować się miały, zaraz Marszałkowie Litewscy do Króla Zygmunta, natymże Seymie Lubelskim Unionis, podali żądanie z zapytaniem się kędy, i iako Urzędow swoich używać maią, gdy Seymy tylko w Koronie, maią mieysce odprawowania się. Król niechcąc czcze Urzędy Xięstwa Litt zostawić, ani się sprzeciwiać mocy Alexandra osobliwego Przywileiu, i tym nadgradzać, żeby maiąc obwarowane w dawnieyszych czasach Narod Litewski swoie Prerogatywy, całe ich in executione niezostawał, za zdaniem Stanow wszystkich Koronnych i Litewskich na Seym zgromadzonych dla ubezpieczenia co do kogo

nale-

należy, takie Król na Seymie uczynił rozporządzenie, i rozwiązał ieszcze dawnieyszą prośbę Tychże Marszałków, którzy tylko mieli przedtym przepiś, iakby się mieli do przypadaiącego Seymu sprawować, iuż wieczystą za Radą Panow Koronnych, i Litewskich (niechcąc żadney między Narodami czynić różnicy) czyni ustawę *1mo.* Iż w Radzie Marszałkowie Koronni, Koronney, a Litewscy, Litewskiey, maią głosy rozdawać. *2do.* Laskę wspolnie podnosić maią. *3tio.* Na Seymie Koronnym rząd ma mieć Marszałek Koronny, przy którym kilka ludzi ma mieć Marszałek Litewski, Sądy znosząc się odprawować. *4to.* Szacunek rzeczom na Seymie wspolnie stanowić. *5to.* Część Miasta dla lokacyi Panow Litewskich, Marszałkowi Litewskiemu ma bydź wyznaczona. *6to.* Gdzieby Seym Walny w Litwie był uchwalony, na nim Pan Marszałek Litewski też Prerogatywę ma mieć we wszystkim, iako Pan Marszałek w Polszcze.

A to rozrządzenie Króla Zygmunta Augusta Roku 1569. uczynione, znayduie się w konfirmacyi Króla Michała 1670. Roku uczynioney.

11. Pierszeństwo Marszałka W. Litewskiego przed Marszałkiem Polskim Nadwornym, w Polszcze.

A ponieważ ieszcze wszystkie obowiązki między Marszałkami ułatwione niezostały, tak dalece, że Marszałek Nadw. Kor. chciał wyższey nad Marszałka Wielkiego Litt. w Koronie Prerogatywy, przeto żądali Oni od Króla Zygmunta Augusta ostatecznego rozrządzenia, i te na Seymie Walnym Warszawskim odnieśli rezolucyą, że Król Jmość z Panami Rady, do dawnieyszych układow, co do kogo należy, te ieszcze dołożył punkta Art. 9. Wszakże præeminentiam Marszałek Wielki Litt. ma mieć przed Marszałkiem Polskim Nadw. tudzież ostrzegł Parag. 10. A gdybyśmy byli w Litwie, Pan Marszałek Wielki Litt. też Prerogatywę ma mieć wewszystkim, iako Pan Marszałek Polski w Polszcze.

I widzieć ten porządek Roku 1572. 15. Aprilis na Seymie przez Króla Zygmunta uczyniony, a rowniż porządek za Zygmunta Augusta postanowiony został przez Króla Henryka Roku 1574. 14. Maii potwierdzony.

12. Statut Litewski Konstytucyą Unionis utwierdzony zabezpiecza Urzędy Litewskie.

Gdy się więc w tym składzie wszystko znaydowało, Statut Litewski, naykardynalnieysza Litewska ustawa Konstytucyą Unionis 1578. Roku utwierdzony, iakie ostrzeżenia, i zabezpieczenia, względem Urzędow, i Dostoieństw Litewskich poczynił, następna obiaśni wiadomość. Nayprzód Art. 1. w Rozd. 3. wszystkie Tytuły, Zacności, Władzy możności przy Panach Litewskich zachował w te słowa: = My Hospodar, obiecuiemy też i ślubuiem, za Siebie i Potomki Nasze W. X. Litt. pod tą przysięgą Naszą, którąśmy uczynili Wszystkim Obywatelom,

wszyftkich Ziem W. X. Litt. iż to ſławne Páńſtwo Wielkie Xięſtwo Litt. w ſławie Władzy, Zacności, Możności, w Urzędach, i Prerogatywach nienaruszenie zachowámy. Toż samo w Art. 2. Rozd. 3. przyrzeka, że przy swobodach, wolnościach, i Przywileiach każdego z osobná utrzyma, i one nieporuszone, i nieodmienne wiecznemi czasy záchowa; w Art. zaś 13. z Rozd. 3. tak nápisał: Obiecuiemy, i chcemy mieć wiecznemi czasy, aby Panowie Rády Nasze Duchowne, i Swieckie, i wszyscy Urzędnicy Naſi Ziemscy, i Dworni w tym Páńſtwie Naszym W. X. Litt. byli wewszyſtkich Doſtoynościach zachowani wedle dawnego zwyczaiu, i kazdy wedle zacności, mieysca swego, iako którému Urzędowi zdáwna zamierzone, i w tym Statucie opisano ieſt.

Po wydanym tákowym Statucie ſtanęła Konſtytucya 1589. Roku Vol. 2. Fol. 1265. Titt. Marszałkow Władza przez którą to Konſtycyą poſtanowienie Króla Zygmunta Auguſta, Rząd w Litwie przy Marszałkach Litewſkich zoſtawuiące, utwierdzone na zawsze, a to ſię w tych znayduie ſłowach: Iż w Inflantach w niebytności Marszałka W. K. Marszałek Wielki Litt. ma mieć pierszeńſtwo, a ieżeliby obydway byli, tym sposobem, iako Król Zygmunt uſtanowił sprawować ſię máią.

13. Za Władyſława IV. ſtawa Kompozycya między Marszałkami.

A kiedy znowu za Władyſława IV. pod czas Rezydencyi Tegoż Króla w Wilnie wznawiał swoie Marszałek Nadw. Litt. żażalenie, i żądał pod czas zamieszkania Krolewſkiego w Xięſtwie Litt. przed Marszałkiem W. Kor. mieć swoie pierszeńſtwo, w niebytności Marszałka Wielkiego Litt. w Litwie; na ten czas raz na zawsze chciał Władyſław IV. takowe zaspokoić żądanie, i roſterki, uczyniwszy między Temiż Marszałkami Kompozycyą w tey osnowie. Iż Marszałek W. Kor. w niebytności Marszałka Wielkiego Litt. ma mieć Funkcyą Urzędu Marszałkowſkiego W. X. Litt. przed Panem Marszałkiem Nadw. Litt. odprawować, wzaiem też Pan Marszałek Wielki Litt. gdy da Bóg szczęśliwie, że Król Jmość w Warszawie rezydować będzie, przed Panem Marszałkiem Nadw. Kor. rząd, i Funkcyą Urzędu Marszałkowſkiego, bez wszelkiey także przeszkody tak pod czas Seymow, iako i bez Seymow odprawować. Którą to kompozycyą Miniſtrowie tak Koronni, iako i W. X. Litt. podpisali, a ta do Metryk tak Koronnych, iako i W. X. Litt. pod dniem 6. Marca Roku 1636. podaną zoſtała.

Chcąc zaś wzwyż wyrażoną między Marszałkami Oboyga Narodow ugodę Tenże Władyſław IV. mieć trwałą i niewzruszoną, później potym, to ieſt w Roku 1643. pod czas Seymu Walnego na ten czas w Warszawie złożonego, za wspolną zgodą Senatu tak Koronnego, iako W. X. Litt. Przywileiem swym potwier-

twierdzaiąc Ordynacyą Zygmunta Augusta Roku 1572. postanowioną, która w tenże Przywiley co do słowa wciągnięta, między innemi Ustawami, iasno to dołożył: *Chyba żeby się Seym w W. X. Litt odprawować miał, tedy na ten czas Marszałek Wielki Litt. przed Marszałkiem W. Kor. praeminentiam wszystkę w rządach, publikowaniu, i czytaniu Artykułow mieć ma*, który to Przywiley Pieczęciami Oboyga Narodow stwierdzony, i do Akt Metryk Oboyga Narodow w Roku tymże per oblatam iest podany.

A gdy w Senacie ieszcze się raz pod czas Seymu w Roku 1647. wszczęła Kwestya między Marszałkami o mieysca, iako otym zaświadcza *Sarnecki* Fol. 303. i *Załaszowski* Fol. 503. zaraz pod ów czas stanęła rownie między Marszałkami przez Króla ułożona, do samego szczególnie porządku Kompozycya, w którey się wyrazy, między innemi punktami znayduią takowe. A pożytki zwyczayne Seymowe, w którymby się Państwie Seym odprawował, prezentcyi Marszałkowi W. Kor. należeć będą. A w drugim mieyscu, to się znayduie. Marszałek tedy W. Kor. gdziekolwiek Seym się odprawować będzie, wszystek rząd, i Juzdykcyą mieć będzie. I daley: iednakże extra Comitia iako Marsrałek W. Kor. przed Marszałkiem W. Litt. pod Rezydencyą Naszą w Koronie wszystkie rządy odprawować zwykł, tak i Wielki Litt. od Wielkiego Kor. pod Rezydencyą Naszą w Wielkim Xięstwie, w tychże Rządach, i Władzy forensium præpediri nie będzie mógł, iako to widzieć tę Kompozycyą 1647. Roku 21. Maii nastąpioną.

14. Tłumaczenie umieszczonego tego wyrazu w Kompozycyi *Gdziekolwiek.*

Ta to więc Kompozycya Władysława IV. otwiera dopiero w czasie teraznieyszym źrzódło niezgody, iż się w niey te znayduią słowa, *Gdziekolwiek Seym odprawować się będzie*, Na tych się tylko wyrazow brzmieniu zasadzaiąc upornie, możnaby się nie co uprzedzić, i mówić, *gdziekolwiek* Seym się odprawować będzie, iż ta generalność ściągać się, i do Litwy powinna. Wszakże przecie ludzka powolność na tym słów nie zechce zasadzić się składzie, kiedy nayprzód w tey Kompozycyi, nieznaydzie ani uchyloney Ordynacyi Zygmunta Augusta, ani zniszczenia powyższego Przywileiu Władysława IV. tęż Dziada, Oyca, Ordynacyą approbuiącego, i owszem stosownie do teyże Ordynacyi Zygmunta Augusta obowiązki Marszałkom Kor. i W. X. Litt. przepisuiącey w teyże Kompozycyi iawnie wyrażone to iest: *Aby Marszałkowie by też wszyscy, na Rezydencyi przy Królu będący, Laski swe przed Królem podnosili. Wielcy, do Sądu ludzi Narodu swego, każdy osobno przez swego Sędziego należeli, i więzienia osobne swoie mieli. Gdyby zaś między Obywatelem Koronnym, i W. X. Litt. excess się stał, tedy Obydway aby sądzili, Radom wotuiącym, aby każdy Narodu Swego wota rozdawali, taxę żywności, aby Obydway wspolnie odprawiali.* A co naymocniey myśl Władysława IV. obiaśnia, że

niechciał w tym rozrządzeniu naruszyć fundamentalnych Ustaw; Swoich Poprzednikow to iest, że rozkazawszy Dziada, i Oyca przy swoiey decyzyi inserować postanowienie, zaraz zaczyna od Ich approbacyi, po którey nic przeciwnego niestanowiąc, możnaż przecinać ważności Prerogatywy Marszałka Wielkiego Litt. bez naruszenia tych Ustaw, które Sam Władysław IV. potwierdza.

Jest i druga mniemana zasada, i niby do przekonania powabny zarzut, iż w tey samey Władysława IV. Ordynacyi, ten się znayduie wyraz. A pożytki Seymowe, w którymby się Państwie Seym odprawował, ma się to koniecznie rozumieć, że to słowo w Państwie, rozciąga się do Litwy.

Zniknie ten zarzut, gdy się tego słowa zupełnie obiaśni ważność, a obiaśni się tego samego Przywileiu, i tylokrotnych Praw wykładem to iest, iż kiedy chciał Władysław IV. różnicę pokazać między Litwą, a Koroną, tego niezażywał słowa Państwo, tylko Narodem Litwę nazywał, iako się w tym tłumaczy między Marszałkami porządku mówiąc: *Nadworni zaś Marszałkowie, w którym Narodzie szczęśliwie rezydował będziemy, z tego tedy Narodu, Nadworny Marszałek Rząd, i Juryzdykcyą swoią odprawował będzie*, trudno tedy nie bydź przekonanym, że Władysław IV. mówiąc o Państwie, mówił o Prowincyach Koronnych, do których iedynie tylko Seymy przeniesione zostały, a żadnym sposobem nie o Litwie, która w nomenklaturze Narodu była nazywaną, i niemógł tego inaczey czynić, gdyż przed nim Panuiący Królowie, zostawili mu ślady, iak się ma Litwa Narodem oznaczona, pod słowo Państwo niepodmianować, że widzieć to za Zygmunta trzeciego, i wewszystkich póżnieyszych Konstytucyach.

Z powyższych więc Artykułow, można by bydź przeświadczonym, iż Marszałek Wielki Litt. na Rezydencyi przy Królu będący, choć w Koronie, równą miał nieco, i ma z Marszałkiem W. Kor. Prerogatywę, do niego bowiem należy, ludzi Narodu swego, przez swego Sędziego sądzić, więzienia swoie mieć osobne, taxę żywności równo z Marszałkiem W. Koronnym odbywać.

Tey to Prerogatywy, gdy Wiesiołowski na ten czas Marszałek Litt. nietylko przy Rezydencyi Króla Jmci, ale i pod czas Seymow w Koronie chciał używać, a temu się Marszałek W. Kor. 1647. Roku pod czas Seymu w Warszawie chciał usilnie sprzeciwiać, Władysław Król zagadzaiąc tę sprzeczkę, i czyniąc powyżey wyrażoną między Marszałkami Kompozycyą, dodał: Marszałek tedy W. Kor. gdziekolwiek Seym się odprawować będzie, wszystek rząd, i Juryzdykcyą mieć będzie.

Ze

Ze iednak te ſlowa, Gdziekolwiek Seym ſię odprawować będzie: w rzeczoney umieszczone Ordynacyi, żadną miarą do Litwy ściągać ſię niemogą, lecz tylko do Samey Korony, naſtępna obiaśni odpowiedź.

Litwa Roku 1569. na Seymie Lubelſkim czasu oſtatniey Unii, za przyrzeczeniem Sobie całości Prerogatyw, wyrzekła ſię Seymow w Litwie, ale że one odprawować ſię będą, gdzieby commodius w Polszcze było, i zaraz mieysce Warszawę Prawo wyznaczyło.

Po zaszłym bowiem przez Litwę zrzeczeniu ſię Seymow w Litwie w Roku 1569. naſtąpiony Seym za Zygmunta Auguſta w Roku 1570. złożony był w Warszawie za Panowania Henryka, ieden w Krakowie, 5. za Stefana Króla odbytych Seymow wszyſtkie w Koronie, 31. Seymow za Zygmunta III. dokonanych, wszyſtkie także w Koronie, 12. za Władyſława IV. po różnych mieyscach złożonych, żaden w Litwie, 13. za Jana Kazimierza, z ktorych dla rożnych inkursyi w Koronie, ieden tylko extraordynaryiny w Brześciu Litewſkim złożony.

Przeto gdy Litwa wyrzekła ſię i mieć żadną miarą niemogła Seymow w Swym Kraiu, iakimże więc sposobem, brzmienie tego ſlowa wszędzie, może ſię rozciągać do Litwy, któż wchodzi do domu, gdzie drzwi zaporą zamknięte. Niegodziło ſię Seymu zgromadzać Królowi w Litwie, a iakże w niey miał pozwalać Marszałkowi W. Kor. swoią rościągać Juryzdykcyą, a przez to uwłoczyć Lasce Wielkiey Litewſkiey, tych Praw w Litwie, które ſłużą Marszałkom Wielkim Koronnym w Polszcze.

Wynika tedy rzecz iawna, że Kompozycya nayiſtotnieysza Marszałkow Litewſkich była o Rezydencyą Królewſką w Litwie, pod czas ktorey preeminencyą dla Siebie nayiaśnieyszemi, i nayświętszemi oſtrzegli wyrokami.

Znał Władyſław IV. że Seymy ſkładane bydź gdzie indziey podług Prawa niemogły, iak w Koronie, przeto też załatwiaiąc sprzeczki, między Marszałkami, pod czas Seymow w Koronie miewane, i czyniąc pomiędzy niemi Kompozycyą, chciał aby Marszałek W. Kor. gdziekolwiek Seym ſię odprawować będzie, wszyſtek rząd, i Juryzdykcyą miał. Niemogł zaś ſtosować tego ſlowa *gdziekolwiek* do Litwy, gdy ſię Seymow odprawianych trudno było spodziewać w Litwie.

Wiedział zaś Tenże Król, iż pewno w Xięſtwie Litt. przemieszkiwać będzie, iasno więc w teyże Kompozycyi dołożył

żył te ſłowa. Jako Marszałek W. Kor. przed Wielkim Litt. pod Rezydencyą Naszą w Koronie wszyſtkie rządy odprawować zwykł, tak i Wielki Litt. od Wielkiego Kor. pod Rezydencyą Naszą w W. X. Litt. w tychże rządach, i Władzy forenſium præpediri nie będzie mógł.

Jeżeli więc tak iasno na czas Rezydencyi swey w Xięſtwie Litewſkim obwarował Prerogatywę Marszałka Wielkiego Litt. Tenże Król, za cóż gdyby był chciał mieć, aby pod tym wyrazem, *gdziekolwiek* Juryzdykcya Marszałka W. Kor. pod czas Seymu w Litwie zadysputowaną nie była, niemiałby był wyrazić, że i w W. X. Litt. Wszakże poprzedniczym Przywileiem w Roku 1643. z Kancellaryi wydanym, Tenże Sam Król iuż wyraźnie załatwił tę kweſtyą, w ſłowach: Chyba żeby ſię Seym w W. X. Litt. odprawować miał, na ten czas Marszałek Wielki Litt. przed Marszałkiem W. Kor. præeminentiam wszyſtkę w Rządach publikowaniu, i czytaniu Artykułow, mieć ma.

Ta oboiętność wyrazu Króla. Chyba żeby ſię Seym w W. X. Litt. odprawować miał. Fundowała ſię na Prawie 1569. zrzeczenia ſię przez Litwę Seymow w Xięſtwie Litt. ſłowo zaś *gdziekolwiek*, nadciągane do Litwy, nietylko żadnego za Sobą niema Prawa, ale i owszem byłoby przeciwne Prerogatywom Prowincyonalnym Prawem Unionis zabezpieczonym, a przecież Rzeczpospolita na Seymie w Roku 1647. utwierdzaiąc rzeczoną między Marszałkami Kompozycyą niechciała w naymnieyszym punkcie nadwerężyć Prerogatyw Miniſteryalnych, i owszem zachowuiąc w tym oſtrożność, tak rzekła. Skrypt in vim samego tylko porządku, między Marszałkami Oboyga Narodow, Ręką Naszą podpisany, Pieczęcią tak Koronną, iako i W. X. Litt. zapieczętowany do Aktow Metryki Oboiey podany, in toto approbuiemy Vol. 4. Fol. 139.

Gdy ten ſkrypt, do samego tylko porządku, a nie do Prerogatyw Miniſteryalnych ściągał ſię i zoſtał utwierdzony, możnaż onego na zniszczenie Powagi, i Prerogatyw Miniſteryalnych, do Prowincyi przywiązanych, które Konſtytucyą Unionis, są zabezpieczone, rozciągać?

Z powyższych więc dowodow doſtatecznie okazuie ſię, iż gdy Seymow w Litwie niebywało, ani bydź mogło, więc wyraz *gdziekolwiek* niemoże bydź ſtosownym, ani regulować ſię do Litwy.

Popiera ſię ta prawda Konſtytucyą 1673. Vol. 5. Fol. 108. Titt. Seym trzeci w Xięſtwie Litt. Wszakże tą to dopiero Konſtytucyą, w lat 26. po tamtey Kompozycyi naſtało, że Sey-

my ſię

my ſię dla Litwy uſtanowiły, i nią zaraz zabezpieczono wszyſtkie Ceremonię Seymowe, a te pod dyrekcyą Litewſką, przy Pieczętarzach Litt. i Marszałkach Wielkich Litewſkich zoſtawiono.

Gdy więc dopiero 1673 Roku nadane Seymy w Litwie zoſtały, niemożna więc tego do myśli przypuścić, ażeby Prerogatywy do Seymow przywiązane w Roku 1647. Marszałkom Litt. odięte zoſtały wszak w ten czas ieszcze i wzmianki, żeby były Seymy w Litwie nikt nieczynił, ani ſię wrożki naoſtatek czynić takiey godziło.

Niemożna tedy tym ſłowem obojętnym *gdziekolwiek* by ſię Seym znaydował razić, tłumić, i znieważać Prerogatywę taką, ktora iawnie, dokładnie, nie pod żadnym ukryta wyrazem, w Przywileiu od Auguſta na Seymie Lubelſkim, w czaſie Unionis ogłoszona, ktora mowi. A gdzieby Seym Walny w Litwie był uchwalony, na nim Pan Marszałek Litewſki ma mieć te Prerogatywy wewszyſtkim, iako Pan Marszałek w Polszcze, co ieſt Konſtytucyą 1589. potwierdzono.

Znali to bardzo dobrze przeſli Marszałkowie Koronni, iż lubo w Litwie dozwolona była trzeciego Seymu przypadłość, przecież tam żaden ſię z swoią niechciał popisywać pretensyą, zawsze przy Marszałkach Wielkich Litt. prezydencyi dotąd ſię w Litwie odprawowały Seymy, i gdy powtorna alternata w Roku 1685. na Litwę wypadła, a Seym dla woyny z Turkami przez Uniwersały iuż nie w Grodnie, lecz w Warszawie miał ſię odprawować, w ten czas wielkie między Narodami wszczęły ſię rozruchy, i zakwaszenia, ktore nie pierwey uspokoione zoſtały, aż przez Prawo Seym trzeci dla Litwy, pod Laſką, i dyrekcyą W. X. Litt. zabezpieczono mowiąc: *Chcąc Seym Grodzieńſki integerrimé zachować Konſtytucyą Anni 1673. 1674. 1677. in toto reaſſumuiemy, a in futurum poſtanawiamy, iż Seymy na alternacie W. X. Litt. przypadaiące w Grodnie w Mieście Naſzym, pod dyrekcyą W. X. Litt. odprawować ſię maią &c. & lege præſenti in perpetuum cavemus.*

Wyraźnie więc z tey Konſtytucyi wypływa, że nietylko pod Laſką Litewſką oſtrzegała Sobie Seymy, ale też i pod dyrekcyą, ktora do Laſki Wielkiey Litt. należy, wszakże na Seymie zaraz 1678. Roku Połubińſki Marszałek Wielki Litt. Juryzdykcyą Swoią maiący, z Izby Senatorſkiey arbitrow wyrugował.

Po tey Konſtytucyi, czas Konwokacyi, i Elekcyi Auguſta II. tylo innemi niespokoynościami Kraiu grożący, wzbudził troſkliwość Całego Narodu W. X. Litt. że maiąc sobie tak mocno zabezpieczoną Coæquationem Jurium, koekwacyą Urzędow,

dow, chcieli ſię widzieć przecież w tych Prerogatywach Swoich ſtwierdzonemi, dla czego Przyszłemu Regnantowi do przyſięgi podali, że *Coæquationem Dignitatum Miniſtrorum manu tenebimus*, *nikomu tego wzruſzać niepozwolemy*, *ale owſzem in executione zachować mamy Roku 1691. fol. 11.*

15. Pierſzeńſtwo Marſzałkow W. Litt. w Litwie bywało w Poſſeſsyi.

Poślednicy po tych Konſtytucyach, kiedy dwa Seymy ieden 1718. drugi 1726. w Grodnie były, kiedy ſię nikt z Marszałkow Koronnych mniemaney Prerogatywy niedopominał, spokoynie Marszałkowie Litewscy, swoią tam maiąc Juryzdykcyą rozrządzenia swoie, i Prerogatywy, w całości utrzymywali, a kiedy w Roku 1752. Seym przypadaiący, zaczął ſię w Grodnie, że Ogińſki Marszałek Litt tam miał swoią Juryzdykcyą, Dekret na Poſta Francuzkiego przez Olędzkiego Sędziego Marszałkowſkiego Litt. ferowany zaświadcza.

Po przywiedzionych dawnieyszych Prawach, i Konſtytucyach, na dowiedzenie, że Prerogatywa Marszałka Wielkiego Litt. w oboiętności ſłowa zmnieyszyć ſię niemoże, za Teraznieyszego szczęśliwie Panowania, wypadłe wyroki, toż samo iawnie dowiodą.

Jeżeli koniecznie Laſka Kor natym ſię Władyſława IV. zasadza wyrazie, ieżeli go za udzielny Lasce Koronney chce czytać Przywiley, zgodzić ſię na to przynaymniey zechce, że to dobrodzieyſtwo ktoreby Lasce Koronney ſłużyło, nie ieſt co innego, tylko sprzeciwienie ſię Juri Communi Prowincyi W. X. Litt. i Wolnościom Jego, który że żadną miarą Prawa na ſiebie brać niemoże poſtaci, Maieſtatu na Siebie obraca baczność.

Auguſt Wtóry przyimuiąc na Siebie Rządy Króleſtwa, w zawartym z Rzecząpospolitą przymierzu, że miał Ich rządy, wedle poprzyſiężonych, i zabranych na Siebie obowiązkow sprawować, zaraz tym naywarowniey zapewnia Prawem, mówiąc: Iż ieżeliby kto swemu dogadzaiąc żądaniu, miał taką nayznacznieyszą zyſkać uſtawę, któraby tylko zaszczytem iego będąc, doczesnego Urzędu, razić miała wieczyſte Całey Prowincyi Prawa, Prerogatywy, i wolności, że takowy za nieważny ma bydź poczytany wyrok, są w uczynioney przyſiędze te zapewnienia, i kara na zyſkuiącego takowe dobrodzieyſtwa Roku 1691. Fol. 7. *Jura & Prærogativas, juſte & legitime conceſſas, ac emanatas, ac Juri Communi utriuſq; Gentis non contrarias conſervabo*, daley ieszcze mianowiciey dokłada, iż takowy wynalazek, gdyby ſię miał znaleść, i pokazać, żeby w całości, lub w części sprzeciwiał ſię Prerogatywom Kraiu, *id totum juri communi contrarium, inane nulliuſq; fore momenti decernimus, & pronuntiamus.* A toż samo

mo zapewnienie in pactis Conventis Augusta III. Roku 1736. Fol. 626. wyczytać można.

Roku zaś 1764. na Seymie Konwokacyinym utwierdza się to zaręczenie, które w obecności Całego Narodu Nam się z Ust Panuiącego usłyszeć dało. *Quod Omnia Jura, Libertates, immunitates, Privilegia publica*, a potym *privata, Juri Communi utriusq; Gentis, & libertatibus non contraria per divos Praedecessores Meos Reges & Magnos Duces Litvaniae legitime datas manu tenebo.*

Już tedy ten Przywiley Władysława IV. gdyby go kto chciał tłumaczyć, że w nim słowo *wszędzie*, nowym iest darem, nad wszystkie inne Przywileie Laske Koronney, musiałby wyznać, że od tych Laskę Litt. odsądził Prerogatyw, które miała wyższemi Prawami sobie nadane, zabezpieczone, i utwierdzone, a przeto iawnie Juri Communi, & libertatibus musiałby bydź przeciwny, a tak daleko przeciwny, żeby w oboiętności słowa, obalał nayfundamentalnieysze Narodowi przyznane dostoieństwa.

Niechciały Zgromadzone Stany Rzeczypospolitey, w tymże samym Roku, na tymże Seymie, tak go Sobie tłumaczyć, i owszem chciały dać poznać, że to słowo *wszędzie* nieściąga się do Litwy, tylko do Korony, kiedy parag. 14. Titt. *o Obmowach.* Niekazały od Marszałkow Kor. w Litwie, brać zaświadczenia bytności Senatorow, i Ministrow na Seymie, tylko od Marszałka W. Litt. a dopiero w niebytności Jego, od Marszałka Kor. wszakże gdyby mógł mieć Marszałek Koronny w Litwie Juryzdykcyą, z pod iego rozrządzenia wypadałyby testimonia.

To na wstępie Tronu uczyniwszy zapewnienie podobało się potym następney Konstytucyi 1766. Titt. o Władzy Marszałkow Kor. i W. X. Litt. takie uczynić nakazy. 1mo. Dla obieżdżania zaś w nocy obszernych Przedmieściów, i opatrzenia wszelkiego w każdym czasie pod Bokiem Naszym bezpieczeństwa, Kommissya Woyskowa co puł Roku Chorągwie dwie lekkie, pod dyspozycyą Laski Marszałkowskiey Koronney, a w W. X. Litt. wcześnie przed Naszym przybyciem Kommissya Litewska, pod dyspozycyą Laski Wielkiey Litewskiey ordynować, i oddać powinna będzie. 2do. Na Pensye iednak dla Sędziego corocznie do rąk i dyspozycyi Marszałka W. Kor. w Koronie, a Litewskiego w Litwie, pod czas Rezydencyi tylko Naszey, respective Oboyga Narodow Summę 40. Tysięcy Złł. Pol. dawać naznaczamy. 3tio. W tey Konstytucyi na końcu dopisano iest, co się ma rozumieć o czasach, między Seymem, a Seymem, pod czas Seymow albowiem tak w Koronie, iako i Litwie od-

16. Wyszczególnienie co należy do Urzędu Marszałkow Wielkich.

prawuiących się, podług opisu porządku między Marszałkami Oboyga Narodow w Roku 1647. uczynionego, i Konstytucyą tegoż Roku approbowanego, Juryzdykcya Marszałka zostawać ma.

Gdyby tego pretendowała była Rzeczpospolita, żeby Juryzdykcya Marszałka W. Kor. w Litt. pod czas Seymu rozciągała się, mimo władzy Marszałkom Litewskim, tylu Prawami nadaney, zapewnioney, i w samey Konstytucyi wcielenia się, aż nadto utwierdzoney, czyżby nie było iey wolno, znieść wszystkie rownaiące się Koronie Prerogatywy, i całe tak uniżyć Narod Litewski iakby się bez niego obeyść potrafiła, a naostatek czyżby niemogła per speciale Privilegium, odiąć tę Prerogatywę iednemu, a nadać drugiemu, co uczyniła i w godności Kasztelanii Krakowskiey, daiąc iey pierszeństwo nad Woiewodztwem.

I gdyby to bydź prawdą mogło, że konfirmuiąc Rzeczpospolita ten Władysława Przywiley, niby Lasce Koronney służący, chciałaby umnieyszyć Prerogatywy Litewskie, nie byłyby Stany Rzeczypospolitey, tey w approbacie zażywały ostrożności, żeby tylko wyraziły, iż go approbuiąc, co tylko należy do samego porządku między Marszałkami, a nie do uymy Prerogatyw.

Czyliżby Konstytucya 1768. porządek Seymowania stanowiąca Fol. 121. tak była rzekła, że Proiekta przez Sekretarza Seymowego czytane Marszałkowi Kor. w Koronie, a Litewskiemu w Litwie oddawane bydź maią, Niepowinnażby wspomnieć, że lubo Marszałek Kor. ma Prawo rządu na Seymie w Litwie, przecież temu nakazowi, iuż się sprzeciwiać nie będzie odtąd.

Jakimże sposobem mogłaby nakazać Marszałkowi Koronnemu w Koronie, a w Litwie Litewskiemu Fol. 122. exquirere Sensum Krola Jmci, gdyby iaka paritas votorum znaydowała się na Seymie, i rezolucyą J. K. Mci Marszałek Koronny w Koronie, a Litewski w Litwie ogłosi.

A iakże daley i te Konstytucyi 1768. porownać opisy, ktoremi Marszałkom Litt. w Litwie, Koronnym w Koronie, iako to czytanie Artykułow Marszałkowi Litewskiemu w Litwie, Koronnemu w Koronie nakazuie.

Nadto taż Konstytucya 1768. Fol. 227. Titt. Juryzdykcya Marszałkowska, tak co do Juryzdykcyi Sądow pod czas Seymu w Litwie napisała warunek. Na Kadencyą Seymu W. X. Litt. Seymu Ordynaryinego w Koronie, przed tą Kadencyą przypadaiącego, maią także obierani bydź Assessorowie z Prowincyi Litt. w takieyże liczbie, to iest, Sześciu ktorzy że tylko pod

czas

czas Seymu, i bytności Naszey pod czas Seymowania potrzebni będą. A ci nie Marszałkowi Kor. ani pod Jego Juryzdykcyą są oddani, iakimże sposobem, i pretextem, ma swoią chcieć Juryzdykcyą rozciągać, niemaiąc Sobie do niey przydanych Aſſeſſorow. To ſię ieszcze dokładniey niższym obiaśnia punktem, w tych ſłowach: *A gdyby ſię trafiło, żeby Szlachcic Obywatel W. X. Litt. był pozwany do Sądow Marſzałkowſkich Kor. na ow czas Marſzałek Wielki Kor. przytomny, Marſzałka Wielkiego Litt. do Sądu ſwego weźwie*, a tym ſię ta kończy Konſtytucya, *A co ſię tu mowi o Marſzałkach i Obywatelach Litt. w Koronie, to ſię ma rozumieć i o Koronnych w Litwie.*

Można widoczniey przekonać ſię, iak z tego punktu Konſtytucyi, że Władzę, i rząd z Juryzdykcyą Marszałek Wielki Litt. w każdym czaſie tak Seymowym iako i bez Seymu odprawować powinien.

I że Forenſia taxy, które przez Marszałkow z Aſſeſſorami czynić ſię powinny, iż do Marszałka Wielkiego Litt. w Litwie należą, gdy Jemu na ten cel, co Seym Aſſeſſorowie Litewscy są przydani.

Ku lepszemu zaś ieszcze przekonaniu, że Marszałek Litewſki w Litwie, powinien mieć swoią Juryzdykcyą wziąść Konſtytucyę 1768. Roku Fol. 3. Titt. Expensa Laſki Wielkiey Marszałka Wielkiego W. X. Litt. w uwagę, którey są ſłowa: Utwierdzaiąc Konſtytucye oſtatniego Seymu 1766. Titt. o Władzy Marszałka W. X. Litt. 40. Tyſięcy Złł. Poll. na różne expensa Laſki Marszałkowſkiey, pod czas Rezydencyi Naszey w Litwie są naznaczone, więc żeby taż Summa dla lepszego przez Skarb zgromadzenia w Summie co Roczney 6666. Złł. Poll. osobno odkładana zoſtała, i w czaſie przypadaiącey każdey Kadencyi Seymu w Litwie, Tymże Marszałkom Wielkim Litt. oddawana była poſtanawiamy.

Z wyrazow więc tey Konſtytucyi, widoczne przekonanie, że gdy Konſtytucya 1766. na Sędziego, Pisarza, Regenta, Inſtygatorow, i inne potrzeby wyznaczyła 40,000. Złł. Poll. a Ci od Marszałka Wielkiego Litt. obrani, i mianowani bydź maią, a przydani do Juryzdykcyi Aſſeſſorowie, sądzić pod czas Seymu z Marszałkiem Wielkim Litt. maią, a taż Summa pod czas samego Seymu w Litwie ma bydź wypłacona, wyraźnie oſtrzeżono, iakimże sposobem do Ordynacyi 1647. ma ſię Laſka Kor. odwoływać, kiedy późnieysze Prawo wytłumaczyło, że Marszałek Wielki Litt. i Aſſeſſorow, i Sędziego, i Pisarza pod czas Seymu mieć powinien.

Dla tym dokładnieyszego od tey mniemaney Pretensyi
17. Utrzymywanie Przywileiow Prowincyom nadanych należy ad Leges Cardinales. odstąpienia, toruie do tego drogę traktatowa Konstytucya 1768. kiedy *inter Leges Cardinales*, utrzymywanie Przywileiow Prowincyom nadanych Fol. 89. w tych słowach umieściła: *Prawa i Przywileie Prowincyom, a mianowicie te, z któremi do Rzeczypospolitey przystąpiły, dotrzymane będą.* Wszakże Prowincya Litt. przystępuiąc do Korony z Prawami właściwemi, zawarowała Sobie, żeby Urzędy Litt. z Ich Prerogatywami, w całości zachowane zostały, które gdy ieszcze i Traktat zaapprobował, możnaż bez naruszenia Praw Kardynalnych, co przeciwko temu mówić i czynić? zwłaszcza gdy tenże Traktat w każdym czasie uroczyście zawsze od Całey Rzeczypospolitey iest dopełniany. Ktoby więc przeciwko tym Prawom, albo iednemu z tych postępował, i im się pragnął sprzeciwić, musiałby się chcieć spokoyności sprzeciwiać, i ściągnąć na Siebie to ukaranie Prawa, które dokładnie na karcie 97. w Konstytucyi 68. wyrażone.

Dla tego Konstytucya 1775. Fol. 12. ustanawiaiąc Kommissyą Marszałkow Oboyga Narodow, odwołała się do Konstytucyi 1766. a nie do Konstytucyi 1768. w te słowa *Marszałkowie trzymać się będą Konstytucyi 1768.* tym samym mieć chciała w zupełności Władzę Marszałkow Litt. tąż Konstytucyą opisaną.

Nadto ieszcze taż Konstytucya 1775. w punkcie wyznaczenia pensyi na Departament Marszałkowski Litt. wyraźnie
18. Konstytucye wyznaczaiące pensye na Departament Marszałkowski. obiaśniła Juryzdykcyą Marszałka Litt. iż się ona pod czas Seymu ma odprawować w Litwie Fol. 19. Titt. *Specyfikacya Expensow.* A że obowiązki tego Departamentu, nietylko w Szósty Rok przypadaiącey Seymu Grodzieńskiego Kadencyi, dopełniać się zwykły, a zatym i pensye w tym tylko czasie pretendowane bydź mogą, więc ku Zgromadzeniu onych na czas powinny, ma Skarb Litt. corocznie odłożyć do kassy Złł. Poll. 9333. gr. 10.

Możnaż pretendować większego przekonania, iak z słów tey Konstytucyi, że obowiązki tego Departamentu, tylko w Szósty Rok przypadaiącey Seymu Grodzieńskiego Kadencyi, dopełniać się zwykły, która wyraźnie, iż obowiązki, nietylko pod czas Rezydencyi, ale też pod czas trzeciego Grodzieńskiego Seymu, dopełniać się zwykły, zaręczyła.

Równie Konstytucya 1776. Fol. 8. Titt. *Tabella Expensy Generalney w W. X. Litt.* tak rzekła: *Na Officyalistow Marszałkowskich do odkładania co Rok przez lat 6. na Seym w Litwie 6000. Złł.*

Te więc dwie Konstytucye wyznaczaiące pod czas Seymu w Litwie będącego dla Officyalistow Marszałkowskich Litt.

pensye,

pensye, dla utrzymania ich nie sąż nayistotnieyszym przekonaniem, że Marszałkowie Litt pod czas Seymow, co do rządow Juryzdykcyi forensium, ustanowienią taxy, i utrzymywania wszelkiego porządku, maią i mieć powinni swoie nienaruszone Prerogatywy.

Z tych więc wszystkich Praw, gdy to naydokładniey okazuie się, że Marszałkowie Litt. maiąc przed Unią Urzędy swoie, i sprawowanie ich w Litwie wszystkiemi Prawami, a mianowicie Unionis, Statutem, Przywileiami Zygmunta Augusta 1572. 1569. 1570. 1572. przez Konstytucye 1589. zaapprobowanemi, i Konfirmacyą Króla Henryka 1574 utwierdzonemi, tudzież Kompozycyami Władysława IV. 1636. i 1643. per specificum Prerogatywy Marszałkow Litt. na Seymie Litewskim zastrzegaiącemi, i Konstytucyami 1673. 1685 1699. 1766. 1768. 1775. 1776. tudzież Pactis Conventis, Wszystkich Krolow zabezpieczone, nadto Exekucyą tych Praw, przez Marszałkow Litt. dopełnione, wsparte, a przeciwnie oboiętnym tylko słowem w porządku Władysława IV. umieszczonym, niby się do Litwy rozciągać maiącym, w ten czas właśnie, gdy Seymy żadnym sposobem tam bydź niemogły, a potym Konstytucyą 1766. przez nawias tylko do tego porządku odwołuiąca się, a Konstytucyami poślednieyszemi podniesioną, odsuniętemi bydź niemogą. 19. Zamknięcie i Zbior Praw.

Inaczey zgwałciłyby się Prerogatywy przez to Całey Prowincyi, Konstytucya Unionis, Statuta Litewskie, wzwyż cytowane Prawa, i Przywileie za Powagą, i Prerogatywami Marszałkow Litewskich mówiące, boby Im został tylko Tytuł bez rzeczy, i Urzędy Litewskie, na czczości tylko Tytułow oschnełyby, a przeto Prowincya W. X. Litt. od Koronnych poniżona została, będąc we wszystkim Jey równą, czyż można prągnąć, by Taż Prowincya Litewska, w własnym Domu cierpieć by miała, Prerogatyw sobie służących zniżenia, zniszczenia, dla słowa iednego wciśnionego, ktore do Seymu tylko Koronnego ściągać się powinno.

Spodziewaią się przeto Marszałkowie Litewscy, że Nayiaśnieyszy Król, Pan Nasz Miłościwy, iako z łona Tey Prowincyi, na Tron wyniesiony, przyrzekłszy Prawa, i Przywileie Prowincyom służące, Prawu, i Wolnościom Oboyga Narodow nieprzeciwne zachować, przez Oycowską Swą, około Dobra Publicznego troskliwość niedozwoli, ażeby Prowincya Litewska, baczna zawsze na to, co Jey należy w Swoich Ministrach, pretextem oboiętności Prawu Litewskiemu przeciwney, takowy miała cierpieć uszczerbek.

Wolno niech będzie Marszałł. Kor. na odpor prawdy, na przeświadczenie rzetelności istotney, a naostatek na wywiązanie się tym wszystkim, tu wspomnionym Prawom, Przywileiom, i zadawnionym zwyczaiom, albo wyraźne Prawo przywieść, któreby zniosło iaśnie, te wszystkie W. X. Litt. warunki, albo przynaymniey, że kiedykolwiek który z Marszałł. Kor. tey był w używaniu Prerogatywy, która właściwie tylko Urzędowi Laski Wielkiey W. X. Litt. iest przez Stany Rzeczypospolitey nadana, do czego ieżeliby przyiść niemogło, a przecież przy swoim w czasie sobie teraz przepisanym stawano przedsięwzięciu, musiałbym dochowuiąc wiernie Prerogatyw Urzędu Mego, a w nich całości Praw, i dostoieństwa Całemu Narodowi Litewskiemu służących, tak na to sarknąć, iak niegdyś w swoim to uczynił Marszałek Krzysztof Manwid na Dorostaiach Wielki Litewski Roku 1609. zaskarżeniu, i przy tey stanąć rezolucyi, którey Mi Prawa pozwoliły niepozwalaiąc nigdzie, ani uszczerbku Prerogatyw, ani zniżenia Powagi.

2.000 —

